

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीकुलदेवतायै नमः ॥ श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः ॥ श्रीसद्गुरुसाईनाथाय नमः ॥ राजाधिराज चक्रवर्ती । शांतिसिहासनस्थ मूर्ति । नमूं स्वानंदसाम्राज्यपति । अनन्यगर्तीं गुरुराज ॥१॥ अभेदभक्ति सहजस्थिति । उभयभागीं चवच्या वारिती । स्वानुभूति सद्यप्रतीति । जया वीजिती अत्यादरें ॥२॥ छत्रधारी स्वात्मस्थिति । वेत्रधारी शांतिसंवित्ति । षडरिमायामोहवृत्ति । जेथें न तगती क्षणभरी ॥३॥ काय या सभेचा थाट । चार सहा अठरा भाट । चिन्मयचांदवा लखलखाट । पसरला घनदाट स्वानंद ॥४॥ विरक्ति भक्ति शुद्ध ज्ञान । श्रवण मनन निदिध्यासन । निजानुसंधान साक्षात्करण । अष्टप्रधान सेवारत ॥५॥ शान्ति-दान्ति दिव्यमणि । चमकती जयाच्या कंठभूषणी । वेदान्तसागरसुधातरंगिणी । मधुर वाणी जयाची ॥६॥ झळके जयाची सतेज धार । कराया त्या ज्ञानखड्गाचा प्रहार । पाहोनि ज्याचा उद्घात कर । कांपे थरथर भववृक्ष ॥७॥ जय निरंजना अव्यया । गुणातीता योगिराया । परोपकारार्थ धरिलीस काया । उद्धराया दीन जनां ॥८॥ गताध्यार्थी निरुपण । भक्तभावार्थ करोनि पूर्ण । पुरवोनि तयानें केलेला पण । पटविली खूण मनाची ॥९॥ सद्गुरु सदा अवाप्तकाम । शिष्य काय पुरवी तत्काम । शिष्यांचाच सेवाकाम । पुरवूनि निष्काम तो करी ॥१०॥ भावे अर्पितां फूल पान । अति प्रेमें करील सेवन । तेंच अर्पितां साभिमान । फिरवील मान जागीच ॥११॥ सच्चित्सुखाचे जे सागर । तयां बाह्योपचारीं काय आदर । परि ते करितां भावार्थ सादर । सौख्य निर्भर सेविती ॥१२॥ नेणतपणाचें पांघरूण । घेऊनि अज्ञान देती ज्ञान । न करितां मर्यादा-अतिक्रमण । गोड शिकवण ते देती ॥१३॥ तयांची सेवा करितां भावे । सेवक ब्रह्मसायुज्य पावे । इतर सर्व साधनीं ठकावे । लीन व्हावे गुरुसेवे ॥१४॥ त्या सेवेची लघू कुचराई । किंवा तेथ लव चतुराई । करितां साधक पडेल अपार्ये । विश्वास पार्ये पाहिजे ॥१५॥ शिष्यें काय कीजे स्वयें । सद्गुरुसीच लावणे सोये । शिष्यास न ठावे निज अपाय । नकळत उपाय गुरु करी ॥१६॥ गुरुपरीस आणिक वदान्य । त्रिभुवनीं पाहतां नाहीं अन्य । शरण्याचा परमशरण्य । शरण अनन्य होऊं त्या ॥१७॥ उपमूं जातां चिंतामणीसीं । चिंतामणी दे चिंतितार्थासी । गुरु देईल अचिंत्य वस्तुसी । परमाश्चर्येसीं निजभक्ता ॥१८॥ तुळूं जातां कल्पतरुसी । तों तो पुरवी कल्पितार्थासी । देईल निर्विकल्पस्थितीसी । अकल्पितेसी गुरुराय ॥१९॥ कामधेनु कामिले पुरवी । गुरुधेनूची तीहून थोरवी । अचिंत्यदार्थी ऐसी ही पदवी । कोण मिरवी तिजवीण ॥२०॥ आतां श्रोतयां हेचि विज्ञप्ति । सांगेन म्हणितले गताध्यायांती । ब्रह्मार्थिया ब्रह्मज्ञानप्राप्ति । कथासंगति अवधारा ॥२१॥ ब्रह्मज्ञानाचा आलिया भोक्ता । बाबा कैसी करिती तृप्तता । कैसे उपदेशिती निजभक्तां । त्या परमार्था परिसा जी ॥२२॥ संत नित्याचे निष्काम । सकळ परिपूर्ण अवाप्तकाम । परि भक्त अत्यंत सकाम । अतृप्तकाम सर्वदा ॥२३॥ कोणी मागे पुत्रसंतति । कोणी अखंड राज्यसंपत्ति । कोणी मागे भावभक्ति । भवनिर्मुक्ति एकादा ॥२४॥ ऐसाचि एक भक्त भावार्थी । परि निमग्न धनसंचयार्थी । ऐकूनि बाबांची उदंड कीर्ति । दर्शनार्ति उदेली ॥२५॥ घरी उदंड संतति संपत्ति । दासदासी अपरिमिती । दर्शन घ्यावें आलें चिर्ती । उदार मूर्ति बाबांची ॥२६॥ बाबा मोठे ब्रह्मज्ञानी । साधुसंतमुकुटमणि । मस्तक ठेवूं त्यांचे चरणी । अगाध करणी जयांची ॥२७॥ नाहीं आपुल्यास दुजी वाण । आपण मागूं ब्रह्मज्ञान । सहजीं जाहल्या हें साधन । मग मी धन्य होईन ॥२८॥ मग तया तन्मित्र म्हणे । सोये नाहीं ब्रह्म जाणणे । तें तुजसम लोभियाभेणे । प्रकट होणे दुर्घट ॥२९॥ द्रव्यदारासुतांपरती । ठावी न जया सुखोत्पत्ति । तयासी ब्रह्म ही केवळ भ्रांती । कैर्ची विश्रांती देईल ॥३०॥ क्षीण होतां इंद्रियशक्ति । जगांत कोणी मान न देती । तें रिकामटेकडे उगाच बैसती । सूत कांतिती ब्रह्माचें ॥३१॥ तैसी ही तुझी ब्रह्मजिज्ञासा । चिकट हातीचा न सुटतां पैसा । कोणी न हा तुझा धिंवसा । पुरवील ऐसा मिळेल ॥३२॥ असो ऐसी आरथ मर्नी । ब्रह्मार्थी निघाला शिरडीलागोनि । परतभाड्याचा टांगा करोनि । साईचरणीं पातला ॥३३॥ घेतले साईचें दर्शन । केलें तयां पार्ये नमन । साई मग वदती मधुर वचन । श्रोतां श्रवण तें कीजे ॥३४॥ हा साई कथाकल्पतरु । अवधानपयःपानें सधरू । जंव जंव वाढे श्रोतयां आदरु । प्रसवेल फलभारु तंव तंव ॥३५॥ रसभावे सर्वांगी भरेल । सुगंधपुष्पीं तो फुलेल । मधुरफलभारीं तो लवेल । इच्छा पुरेल भोक्त्यांची ॥३६॥ म्हणे तो “बाबा ब्रह्म दाखवा । हेच आलों धरूनि जीवा । जन म्हणती शिरडीकर बाबा । ब्रह्म दाविती अविलंबे ॥३७॥ म्हणौनि इतका दूर आलों । मार्ग कंठितां फार श्रमलों । तरी तें ब्रह्म जरी लाघलों । कृतकृत्य झालों म्हणेन” ॥३८॥ बाबा वदती “न करीं चिंता । ब्रह्म दावीन रोकडे आतां । येथें न उधारीची वार्ता । तुजसम पुसताचि दुर्लभ ॥३९॥ मागती बहुत धनसंपदा । निवारा म्हणती रोग आपदा । मागती लौकिक मान राज्यपदा । सौख्य सदा मागती ॥४०॥ केवळ ऐहिक सुखालागूनि । जन शिरडीस येती धांवूनि । लागती मज फकिराचे भजनी । ब्रह्म कोणीही न मागती ॥४१॥ तैशियांचा मज सुकाळ । तुजसारिख्यांचाच दुकाळ । ब्रह्मजिज्ञासूंचा मी भुकाळ । पर्वकाळ हा मजला ॥४२॥ जया ब्रह्मवस्तुभेणे । रविशर्णीचे नियत चालणे । नियमे उगवणे नियमे मावळणे । प्रकाश चांदणे नेमस्त ॥४३॥ ग्रीष्म-वसंतादि-ऋतुकाळ । इंद्रादि देव लोकपाळ । नेमे करिती जो प्रजा-प्रतिपाळ । त्या सर्वा मूळ हें ब्रह्म ॥४४॥ म्हणून शरीरविसंसनाआर्धी । सुधी ब्रह्मपुरुषार्थ साधी । त्यावीण पुनरावर्तन निरवधी । लागेल अबाधित पाठीसी ॥४५॥ तें हें ब्रह्म जाणल्यावीण । होईल जरी शरीरपतन । पिच्छा पुरवील संसारबंधन । पुनर्जनन चुकेना ॥४६॥ ब्रह्माचि काय मी तुज सगळें । दावितों पहा ब्रह्मगुंडाळें । जें तुज नखशिखांत वेटाळे । तें मी आगळे उकलितों ॥४७॥ काय ती सुधामधुर वाणी । केवलाद्वैतसुखाची खाणी । संशयदोलारूढ जे प्राणी । तदुद्धरणीं समर्थ ॥४८॥ आपातरमणीय सुखप्रलोभनीं । गुंतले जे दिवसरजनी । तयांसही बाबांची वचनसरणी । विहिताचरणीं प्रस्थापी ॥४९॥ चिंतामणि प्रसन्न होतां । लौकिकसौख्य चढेल हाता । लाघेल स्वर्गसंपत्तिमत्ता । महेंद्र होतां प्रसन्न ॥५०॥ याहूनि गुरुची अलौकिकता । गुरुसमान नाहीं दाता । दुर्लभ ब्रह्म दावितील भक्ता । सुप्रसन्नता पावलिया ॥५१॥ तया गोड कथेच्या श्रवणे । होईल संसारदुःखा विसरणे । ब्रह्मार्थियांसी कैसे शिकविणे । तेंही जाणणे बाबांही ॥५२॥ असो मग त्यातें बैसविले । क्षणैक अन्य व्यवसायीं त्या गुंतविले । जणूं त्या प्रश्नाचें भानचि हरपले । ऐसे दाविले तयाला ॥५३॥ मग बाबांनी काय केले । मुलास एका निकट बोलाविले । जा म्हणती सत्वर वहिले । दे नंदूला निरोप कीं ॥५४॥ पांच रुपये उसनवारी । बाबांस आहे निकड भारी । हातउसने क्षणभरी । दे झळकरी म्हण त्याला ॥५५॥ मुलगा गेला नंदूचे घरा । कुलूप होतें तयाचे द्वारा । येऊनि तात्काळ माघारा । समाचारा निवेदिले ॥५६॥ बाबा म्हणती “जा परतोनि । असेल घरीं बाळा वाणी । तोच निरोप त्यातें देऊनि । रुपये घेऊनि येई जा” ॥५७॥ व्यर्थ गेली हीही फेरी । बाळाही तेव्हां नव्हता घरीं । मुलगा घडली जे जे परि । सादर करी बाबांसी ॥५८॥ आणखी एका दोघां ठारी । बाबा धाडिती तया लवलाही । थकला हेलपाटियापार्यी । कपर्दिक कांहीं लाघेना ॥५९॥ नंदू अथवा बाळा वाणी । एकही ते वेळी घरीं न कोणी । बाबांस ही जाण पूर्णपणी । अंतज्ञानी महाराज ॥६०॥ चालतें बोलतें ब्रह्म साई । पांच रुपयांस अडेल काई । परि त्या ब्रह्मार्थियापार्यी । हे नवलाई मांडिली ॥६१॥ पाहुणा येतां घरा । तयाचिया पाहुणचारा । केले जें मिष्टान्न वा शिरा । भोगही इतरां लाघे तो ॥६२॥ तैसा हा ब्रह्मभोक्ता । करूनियां पुढारा निमित्ता । महाराज उपदेशिती भक्तां । कल्याणार्थ सकळांच्या ॥६३॥ पन्नासाधिक दोनशतें । रुपये नोटांचे पुडके होतें । त्या ब्रह्मार्थियाचे खिशांत तेथें । तें साईनाथें जाणिले ॥६४॥ हें काय त्या ब्रह्मार्थिया नकळे । नव्हते काय तयास डोळे । खिशांत असतां नोटांचे भेंडोळे । विकल्पघोळे नाडला ॥६५॥ साईस पांच रुपज्या उधार । आणि त्याही एक घटकाभर । त्याही द्यावया नाहीं धीर ।

ब्रह्मसाक्षात्कार मागूँ ये ॥६६॥ साईमहाराज सत्यवचनी। रकमही लहान हातउसनी। देऊनि पहावे येतांच मर्नी। विकल्प येऊनि आदले ॥६७॥ पांच रुपयांची कथा ती काय। परि ते द्यावया जीव न होय। एवढी जया लाववे न सोय। लोभ स्वयमेव तो जन्मे ॥६८॥ इतर कोणी भाळा भोळा। जयाला बाबांचा खरा जिव्हाळा। उसनवारीचा तो सोहळा। उघड्या डोळां बघता ना ॥६९॥ ब्रह्मार्था जो इतुका तान्हेला। त्याला हा प्रश्न नसेल कां उकलला। ऐसे न यत्किंचित वाटे मजला। परि तो ग्रासिला धनमोहे ॥७०॥ स्वस्थ बैसावे तेंही नाहीं। सुटली परत जाण्याची घाई। तो म्हणे अहो बाबासाई। ब्रह्म ठारीं पाडा कीं ॥७१॥ बाबा म्हणती “बैसल्या ठारीं। ब्रह्म दावावे येच उपार्यी। केले येथवर उपाय पाहीं। कळले नाहींच कां तुम्हां? ॥७२॥ ब्रह्मालार्गी पंचप्राण। पंचपंचेद्रियज्ञान। अहंकार बुद्धि मन। लागती समर्पण करावया ॥७३॥ ब्रह्मज्ञानाचा मार्ग बिकट। सुलभ न सर्वा सरसकट। उदयकाल होतां तें प्रकट। लाभे अववट सभाग्या ॥७४॥ हिरण्यगर्भपदापर्यंत। सर्व उत्कर्षीं जो विरक्त। तोचि ब्रह्मविद्येसी अधिकृत। अनासक्त इतरत्र ॥७५॥ अंगीं विरक्ति न लवलेश। ऐशियासी ब्रह्मतत्त्वोपदेश। कोणीही जरी केला अशेष। काय त्या यश येईल ॥७६॥ अबाधित ब्रह्मबोधन। उत्तमाधिकारिया ग्रहण। परि मध्यमाधिकारी जन। परंपरे-आधीन सर्वदा ॥७७॥ एका विहंगमार्गसेवन। दुजिया परंपरासोपान। परि या अनधिकारियालागून। वावगा शीण ब्रह्माचा ॥७८॥ एका अत्मविवेकावंचून। नाहीं निरतिशय प्राप्तिसाधन। हें जरी सत्य वेदान्तवचन। तें काय आधीन सर्वाच्या ॥७९॥ अभ्यास आणि श्रम रोकडे। करुं लागतीं हाडांचीं काडें। तईं तें गुरुकृपाउजियेडें। हातीं चढे हळू हळू ॥८०॥ मी एक ईश्वर मी नियंता। हिरण्यगर्भा जैं चढे अहंता। स्वरूपीं पडे विस्मरणता। प्रादुर्भूतता विश्वाची ॥८१॥ ‘ब्रह्माहमस्मीति’ होतां ज्ञान। ज्ञाता होय स्वरूपीं लीन। तेंच विश्वाभासविसर्जन। श्रुति गर्जन करिते कीं ॥८२॥ होतां स्वजनबोधोत्पत्ति। ब्रह्माकारांतःकरणवृत्ति। ब्रह्माग्नींत विश्वाची आहुती। होते विभूति सृष्टीची ॥८३॥ जीवांचीही हेच स्थिति। होते जेव्हां भ्रमनिवृत्ति। रज्जू किरण आणि शुक्रि। आभासा मुक्ती तात्काळ ॥८४॥ शुक्त्यज्ञान तेंच रजतभान। रजतज्ञान तेंच शुक्तिज्ञान। भ्रमनिवृत्तिकालीं रौप्यावसान। शुक्तिकाविज्ञान निर्भेळ ॥८५॥ अन्योन्य-मोहाचें हें लक्षण। ज्ञानदीपाचें करा उजळण। अज्ञानमला करा क्षालन। निर्दाळण तें प्रतिभासा ॥८६॥ जन्म-मृत्युचा नसता बंध। असता किमर्थ मोक्षनिर्बध। वेदान्ता आम्हां काय संबंध। मग हा प्रबंध कायसा ॥८७॥ आहें मी बद्ध व्हावे निर्मुक्त। ऐसा जो दृढनिश्चयासक्त। तोच येथील अधिकारी फक्त। न युक्त अत्यज्ञ वा तज्ज ॥८८॥ बद्धचि नाहीं कैंची मुक्ति। हे तें आहे वस्तुस्थिति। बद्धमुक्तता गुणसंगातीं। आहे प्रतीति अवधियां ॥८९॥ द्वितीयाचा अभाव जेथें। बांधी सोडी कवण कवणातें। कोणीही न बद्ध वा मुक्त तेथें। द्वैत-अद्वैते गेलिया ॥९०॥ दिन रजनी हे प्रकार। उत्पादी काय दिनकर। हा तों दृगदोषव्यवहार। दिवाकर अलिप्त ॥९१॥ मी एक कर्ता मी एक भोक्ता। हा अभिमान धरूनि चित्ता। स्वर्गनरक सुखासुख अनुभवितां। वासनासक्तता वाढते ॥९२॥ आत्मा नित्य पुराण शाश्वत। जन्मनाशादि-विकार-वर्जित। ॐकाराक्षरप्रतीकवर्त। अनाद्यनंत संतत जो ॥९३॥ जयाची शरीरमात्रामृदृष्टी। स्वयें निराळा निराळी सृष्टी। तयास आत्मज्ञानाची कष्टी। परामृष्टि लाघेना ॥९४॥ वाण्यादि-सर्वेद्रियांचा लय। करा मर्नी व्हा कृतनिश्चय। त्या मनाचा करा क्षय। घ्यावा ठाय बुद्धीचा ॥९५॥ प्रकाशस्वरूप जे ज्ञानबुद्धि। मनासी तेथें लावा समाधि। मनासह सर्वेद्रियसमृद्धि। एका स्वाधीन बुद्धीच्या ॥९६॥ घटासी आद्यकारण माती। इंद्रियां बुद्धि तैशाच रीती। ते तयांची नित्य स्थिति। ऐसी हे व्याप्ति बुद्धीची ॥९७॥ बुद्धि निजव्यापकपणे। व्यापी मनादि सकल करणे। बुद्धीस महत्तर्ची निरविणे। महत् समर्पणे आत्मतर्ची ॥९८॥ ऐसाच करितां समाहार। होय आत्मस्वरूपनिर्धार। मग रजत-मृगजल-सर्पाकार। दृग्विकार केवळ ते ॥९९॥ तो हा अशेष-विशेषरहित। जन्मापक्षयिवर्जित। यद्दर्शनेवीण नाहीं स्वहित। साधु सतत बोलती ॥१००॥ कार्यमात्रा आहे कारण। आत्मा स्वयंभू निष्कारण। ‘पुराऽपि नव’ हा पुराण। बुद्धीहीन स्वभावे ॥१०१॥ आकाशवत अविच्छिन्न। जन्मविनाश-विलक्षण। ‘ॐ प्रणव’ ज्याचें आलंबन। निरालंबन निष्कल जो ॥१०२॥ परब्रह्म तें ज्ञातव्य। अपर ब्रह्म तें प्राप्तव्य। ॐ तत्प्रतीक ध्यातव्य। उपसितव्य सर्वदा ॥१०३॥ सर्व वेदांचें जें सार। प्रणवस्वरूप तोच ॐकार। तयाचा सार्थ जो निर्धार। तोच विचार महावाक्याचा ॥१०४॥ वेद स्वयें जें प्रतिपादिती। जें अतिप्रयत्ने जन संपादिती। यदर्थ ब्रह्मचर्य आचरिती। ॐ पद म्हणती तयासी ॥१०५॥ असो तया पदाचा आक्रम। करुं जातां जरी दुर्गम। तरी तें अभ्यासियां सुगम। होतां परम गुरुकृपा ॥१०६॥ इंद्रियांमाजील जीं स्थूल परम। तेथूनि धरितां अनुक्रम। आदरितां सूक्ष्म तारतम्यक्रम। साधे अविश्रम साधका ॥१०७॥ तें हें ॐ शब्दवाच्य अक्षर। सकळ तपाचें जें सार। उच्चारमात्रे स्फुरे अर्थसार। साक्षात्कार आवर्तने ॥१०८॥ अविपरिलुप्त चैतन्य। वृद्धिक्षयविकारशून्य। ऐसा आत्मा जाणील तो धन्य। भक्त अनन्य सद्गुरुचा ॥१०९॥ अध्यात्म-अधिभूत-अधिदैव। त्रिविध तापीं तापले जे सदैव। ते कैंचे भोगिती हें सुदैव। वैभव हें एक संतांचें ॥११०॥ अविद्येपोटीं उपर्जे संसृति। त्यापासोन व्हावया निवृत्ति। साधन जें ब्रह्मात्मैकत्ववृत्ति। तयाची प्राप्ति ये ठारीं ॥१११॥ विषयकल्पनाशून्य स्थिति। “अहं ब्रह्मास्मीति” वृत्ति। या महावाक्याविया आवृत्ति। बुद्धिप्रवृत्ति होईल जें ॥११२॥ गुरुवचनशस्त्रप्रतीति। अंतर्बाह्य करणवृत्ति। मनासह उपरमा पावती। आत्मसंवित्ति लाभे तें ॥११३॥ तेंच सम्यदर्शनप्राप्ति। विषयार्थादि जड निवृत्ति। तुटे अविद्यादि हृदयग्रन्थि। होय अव्यर्तीं प्रविष्ट ॥११४॥ कवडशांतील अतिसूक्ष्म कण। तयाहूनही सूक्ष्म प्रमाण। तया अणूहूनही अणीयान। आत्मानुमान-निर्धार ॥११५॥ मोठ्यांत मोठें ब्रह्मांड जाण। त्याहूनही आत्मा महिमान। परि हें सर्व सापेक्ष प्रमाण। आत्मा प्रमाणातीत तो ॥११६॥ सूक्ष्मर्ते ‘अणोरणीयान’। महत्त्वे महत्परिमाणवान। एवं नामरूपादि केवळ उपाधी जाण। आत्मा परिपूर्ण निरुपाधिक ॥११७॥ आत्म्यास ना जन्म ना मरण। नाहीं तयासी मूलकारण। अज-नित्य-शाश्वत-पुराण। सहज निर्धारण दुर्गम ॥११८॥ ‘ॐकार’ प्रतीक जें ब्रह्म। तेंच त्याचें स्वरूप परम। आगमनिगमांसही दुर्गम। तें काय सुगम सर्वत्रां ॥११९॥ जया निर्धारितां वेद थकले। तपस्वी वनवासी झाले। उपनिषदीं हात टेंकिले। काणा न झाले निदान ॥१२०॥ पावावया आत्मस्वरूपाचिया ठावा। अभेददर्शी आचार्यचि व्हावा। तदितरांचा कोण केवा। रिघावा न तेथें तार्किका ॥१२१॥ केवळ तार्किका न तेथें थारा। ब्रह्मावर्तीं फिरेल गरगरां। आगम-आचार्यार्थीं इतरां। स्थिरावेना तत्त्वबुद्धी ॥१२२॥ स्वबुद्धिकल्पनेचे अनंत तारे। न चुकविती लखचौंच्याशीं फेरे। आगम-आचार्येदु एकचि पुरे। मग तम नुरे लवलेश ॥१२३॥ इतरां न साधे जें बहु सायासें। तेंच साधील तो अल्पायासें। जो दृढ धरी त्या सद्गुरुचे कासे। तया प्रकाशे सद्विद्या ॥१२४॥ सकार्य अविद्या जेथ सरे। सच्चिदानंदस्वरूप स्थिरे। स्वस्वरूप-स्थिति अवतरे। मोक्ष दुसरें नाम त्या ॥१२५॥ हेंच जीवाचें अत्यंत अभीष्ट। यदर्थ करिती बहुत कष्ट। जें निरंतर ब्रह्मयोगनिष्ठ। अंतर्निष्ठ सर्वदा ॥१२६॥ स्वरूपीं होतां चंचळ। उठे विषयांची खळबळ। झालिया स्वरूपीं निश्चळ। येई विकळता विषयांते ॥१२७॥ स्वरूपीं जो विमुख। विषय तया सदा सन्मुख। तोच होतां स्वरूपोन्मुख। विषय मुख फिरविती ॥१२८॥ मोक्षमात्राचीच इच्छा करी। अन्यार्थीं निरिच्छ अभ्यंतरी। इहपरत्रार्थ तृष्णालेश न धरी। तोच अधिकारी मोक्षाचा ॥१२९॥ यांतील जो एका लक्षणे उणा। मुमुक्षु नव्हे तो स्पष्ट जाणा। तो केवळ मुमुक्षूचा बहाणा। जैसा काणा देखणा ॥१३०॥ अहंकार गळात्यावीण। न होतां लोभाचें निमूलन। न होतां मन निर्वासन। ब्रह्मज्ञान ठेसेना ॥१३१॥ देहात्मबुद्धि हेच भ्रांति। बंधासी कारण आसक्ति। सोडा विषयकल्पना-स्फूर्ति। ब्रह्मप्राप्ति हातीं ये ॥१३२॥ निर्विशेष परब्रह्म। साक्षात्कार ये कठिण कर्म। सविषय निरुपण हेंचि वर्म। हाचि धर्म धीमंदां ॥१३३॥ आत्मा गूढ सर्वाभूतीं। हें तत्त्व जाणती वेदांती। तरी याची सर्वत्र अनुभूती। ऐसी प्रतीति कैसेनी ॥१३४॥ आधीं लागे चित्तशुद्धि। वरी सूक्ष्म कुशाग्रबुद्धि। तेव्हांच प्रकटे हा त्रिशुद्धि। कृपासमृद्धि स्वयमेव ॥१३५॥ आत्मा नित्य अविकृत। आत्मविद तो शोकरहित। तोच धैर्यवंत धीमंत। भवनिर्मुक्त तो सदा ॥१३६॥ येथ न चले प्रवचनयुक्ति। किंवा ग्रंथार्थाधारणाशक्ति। अथवा वेदश्रुति-व्युत्पत्ती। कांहीं उपपत्ति लागेना ॥१३७॥ आत्मा नित्य अविकृत। शरीर अनित्य अनवस्थित। हें जाणोनि साधे जो स्वहित। विहिताविहित-दक्ष तो ॥१३८॥ आत्मज्ञानी सदा निर्भय। एकीएक अद्वितीय। दुजेपणाचा पुसिला ठाय। शोकात्यय दृढ फळे ॥१३९॥ आत्मा जरी दुर्विज्ञेय। नातुरे प्रवचनश्रवणे ठाय। केवळ मेधा करील काय। तरीही सुविज्ञेय उपायें ॥१४०॥ जो स्वयें सर्वत्र निष्काम। आत्मज्ञानैकमात्रकाम। ऐसा जो आत्मया प्रार्थी प्रकाम। तयासचि परम लाभ हा ॥१४१॥ श्रवणादिकाळीं “तोच मी आहें”। ऐसिया अमेददृष्टीं जो पाहे। हेंच अनुसंधान ज्याचें राहे। आत्मा अनुग्रहें वरी त्या ॥१४२॥ सदा दुश्चरितासक्त। अशान्त आणि असमाहित। नाहीं जयाचें एकाग्र चित्त। तया हा अप्राप्त ज्ञानिया ॥१४३॥ श्रुतिस्मृति-प्रतिपादित। करी जो विहित, त्यागी अविहित। जयाचें नित्य समाहित वित्त। आत्मा अंकित तयाचा ॥१४४॥ दुश्चरितापासाव जो विरत। आचार्यगुरुपर्दीं जो विनत। फलाची इच्छा जयाची निवृत्त। तयासीच प्राप्त हा आत्मा ॥१४५॥ न होतां विषयीं निष्काम। न होतां केवळ आत्मकाम। न होतां सकळवृत्तिविराम। आत्माराम दुर्गम ॥१४६॥ पाहूनि जिज्ञासूच्या तपा। स्वयें आत्म्यास उपजेल कृपा। तेंच प्रकटी निजस्वरूपा।

गुरुवीण सोपा नहेच ॥१४७॥ तरी स्वरूपप्राप्त्यर्थ साधके । करावीं श्रवणमननादिके । अभेदभावानुसंधान निके । तरीच सुखें आत्मलाभ ॥१४८॥ प्रपंच हा अज्ञानमय सारा । अज्ञानमूलक तयाचा पसारा । ज्ञानावीण मोक्षास थारा । नाहीं जरा हें समजा ॥१४९॥ अनुमान आणि युक्तिप्रभव । हा तो शास्त्राचा अनुभव । प्रपंचनार्णीच ज्ञानोद्भव । असंभव अन्यथा ॥१५०॥ महात्मा हो कां पापात्मा । जीवात्मा तोच परमात्मा । हें जाणूनि वर्तेल तो महात्मा । अभेदात्मा तो एक ॥१५१॥ ब्रह्मामैकत्व विज्ञान । हेंच ज्ञानाचें पर्यवसान । ज्ञालिया एकदां आत्मज्ञान । समस्त अज्ञान मावळे ॥१५२॥ आत्मज्ञान होतां पुरे । अवगंतव्य मग कांहीं नुरे । करतलगत वस्तुजात सारे । साक्षात्कारे तयासी ॥१५३॥ आत्मविज्ञानाचें फळ । संसारनिवृत्ति अविकळ । परमानंदप्राप्ति तात्काळ । तया सुकाळ मोक्षाचा ॥१५४॥ आत्मा सूक्ष्माहून सूक्ष्मतर । महताहूनि महत्तर । हा तों सर्वव्यापकताप्रकार । बुद्धिगेचर करावया ॥१५५॥ तों स्वयें सूक्ष्म ना महत् । तरतमभाव तेथें कल्पित । तों तों आब्रह्मस्तंबर्पर्यंत । परिपूरित चराचरी ॥१५६॥ तें हें अनिर्वचनीय सत् । बुद्धीत व्हावया संकलित । वाचेने करिती मर्यादित । अमर्यादित जें स्वयें ॥१५७॥ कैवळ बुद्धिवैभवाचे योगे । खरें वर्म हातीं न लागे । साधु सद्गुरु संतसंगे । सेवानुरागे तत्पाप्ती ॥१५८॥ ब्रह्मनिरूपण काय थोडे । पोथ्या पुस्तकीं भरलें रोकडे । परि सद्गुरुकृपा जों न घडे । हातीं न चढे कल्पांतीं ॥१५९॥ नित्य नैमित्तिक कर्माभावीं । शुद्धसंस्कारयुक्त जो मन नाहीं । तोंवरी ब्रह्मानुभव पाहीं । मुळींच कांहीं नागवे ॥१६०॥ ब्रह्म कैवळ नित्य । तद्व्यतिरिक्त सर्व अनित्य । दृश्यजाता नाहीं सातत्य । सत्य सत्य त्रिवाचा ॥१६१॥ ब्रह्माचा वक्ताही दुर्मिळ । तैसाच दुर्लभ श्रोताही निर्मळ । वरी प्रेमळ आणि अनुभवशील । सद्गुरु विरळ लाधाया ॥१६२॥ ब्रह्म काय वाटेवर पडले । गिरिकंदरीं जे जे दडले । यमनियमीं जे अडकले । गढले ध्यानधारणी ॥१६३॥ त्यांनाही न होतां गुरुकृपा । येईना जें ब्रह्म रूपा । तें तुजसम या लोभस्वरूपा । आतळे बापा कैसेनि ॥१६४॥ जयास उदंड द्रव्यासक्ति । तयास ब्रह्मज्ञानप्राप्ती । न घडे कधींही कल्पांतीं । गांठ निश्चिती बांधावी ॥१६५॥ करितां परमार्थश्रवण । करी विषयांचे चिंतन । आणि प्रपंचाचे निदिध्यासन । मग साक्षात्कारणही तैसेंच ॥१६६॥ मल-विक्षेप आणि आवरण । ऐसें त्रिदोषी अंतःकरण । निष्काम कर्मे मल-निर्मूलन । विक्षेप-क्षालन उपासना ॥१६७॥ स्वर्कर्म आणि उपासना करितां । परिपक्वता येते कर्त्याचे वित्ता । मल-विक्षेप निर्मूळ होतां । आवरण-शेषाता राहते ॥१६८॥ तें हें सर्वार्थबीज आवरण । नासूनि जातें प्रकटतां ज्ञान । होतां रवि प्रकाशमान । जेवीं निरसन तिमिराचें ॥१६९॥ सत्यज्ञानानंतादि लक्षणीं । वर्णिले जें वेदांतविचक्षणीं । तें ब्रह्म ज्याचा तोच जर्नी । होतां ज्ञानी विलसतें ॥१७०॥ थोडा अंधार थोडे चांदणे । एकला पांथस्थ रानीं चालणे । बिचकला स्थाणू तस्करभेणे । लपला तेणे तेथेंच ॥१७१॥ एकला मी जवळी पैसा । तों तर टपला वाटपाड्या जैसा । आतां करावा विचार कैसा । न ये भरंवसा जीवाचा ॥१७२॥ तोंच दुरुनि दीप येतां । प्रकटतां स्थाणूची यथात्मता । विरली तयाची भीतिग्रस्तता । कळली ती आभासता चोराची” ॥१७३॥ असो आतां या प्राप्तासी । निवेदिले व्यत्यय श्रोतयांसी । पुढील अध्यायीं श्रेयार्थियासी । श्रेय प्रकाशील निजरूप ॥१७४॥ हेमाड साईपदीं लोळे । वाचेस येईल तैसें बरळे । साईकृपा जें जें चावळे । परिसोत भोळे भाविक तें ॥१७५॥ स्वरित श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । श्रीसाईसमर्थसच्चरिते । ब्रह्मज्ञानकथनं नाम षोडशोऽध्यायः संपूर्णः ॥

॥श्रीसद्गुरुसाईनाथार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

=====